

Sterringa's 5-cent-brochuren II.

BENJ. R. TUCKER.

(Uitgever van de „Liberty” te NEW-YORK.)

STAATSSOCIALISME en ANARCHISME.

In hoever zij overeenstemmen en waarin zij
zich onderscheiden

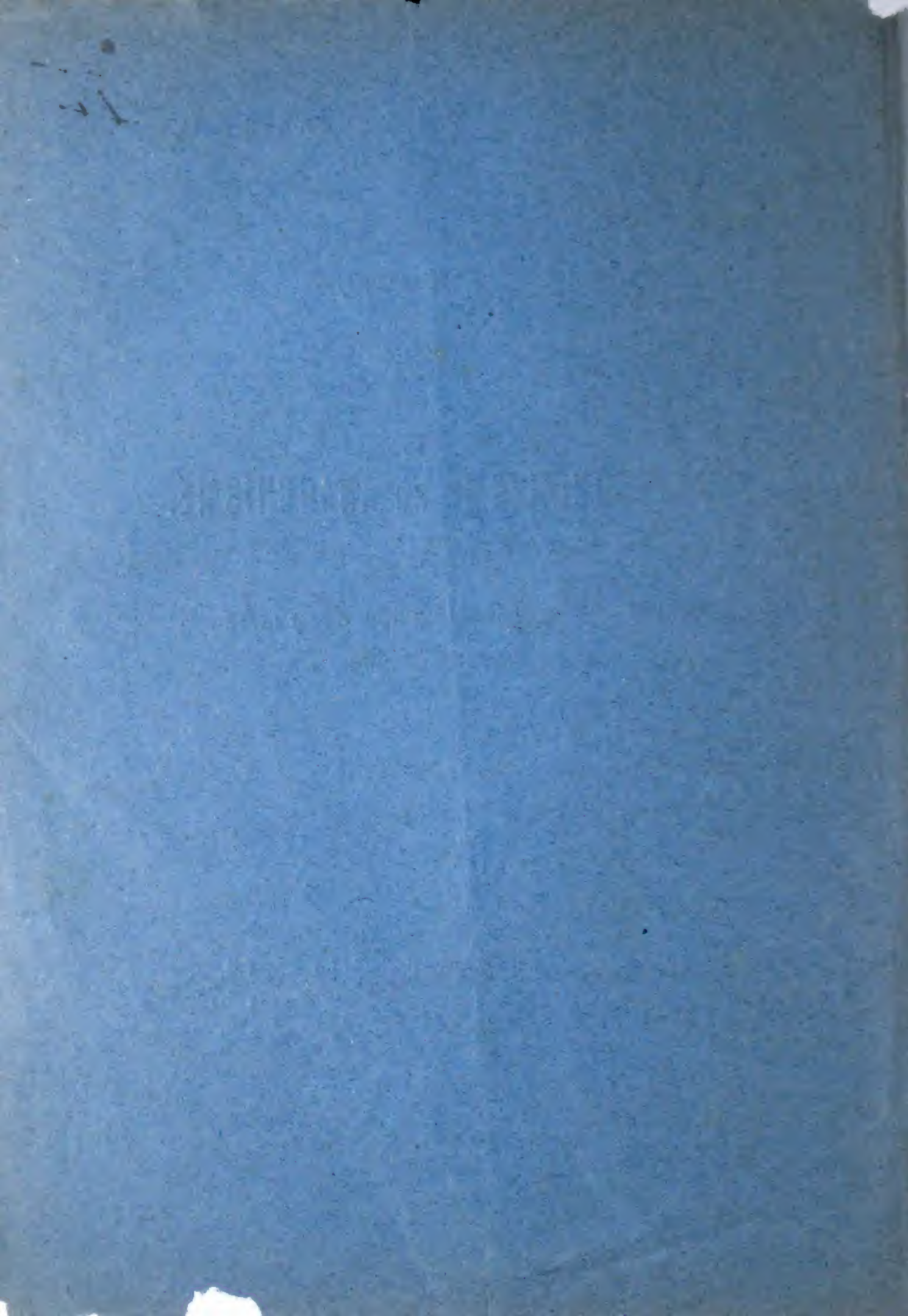

PRIJS 5 CENT, fr. p. p. 6 CENT.

25 EX. f 1,—.
50 „ „ 1,75.
100 „ „ 3.—.

J. STERRINGA,
AMSTERDAM.

Staatssocialisme en Anarchisme.

Er is geen enkele agitatie, die zoowel ten opzichte van het aantal aanhangers, als van haar invloed ooit den omvang bereikte van het moderne socialisme, en die terzelfder tijd zoo weinig verstaan en zoo misverstaan werd, niet slechts van den kant der vijanden en onverschilligen, maar ook van de zijde der vrienden en door de groote meerderheid van haar belijders. Deze betreuenswaardige en hoogst gevaarlijke stand der dingen is gedeeltelijk toe te schrijven aan het feit, dat de mensche-lijke verhoudingen, die deze beweging — wanneer zulk een verwarring een beweging kan worden genoemd — tracht te veranderen, niet een klasse of klassen, maar de gansche menschheid aangaan; gedeeltelijk aan het feit dat die verhoudingen naar haar aard oneindig menigvuldiger en samengestelder zijn dan die, waarmede ooit te voren een hervormingsbeweging te doen had; en gedeeltelijk aan het feit dat de groote vormende machten der maatschappij, de bemiddelaars van beschaving en verlichting, bijna uitsluitend onder contrôle staan van hen, wier naastbijliggende geldelijke belangen vijandig staan tegenover den hoofdeisch van het socialisme: dat de arbeid in het bezit gesteld worde van het zijne.

Bijna de eenige personen, van wie kan gezegd worden, dat zij ook maar bij benadering de beteekenis, de beginselen en het doel van het socialisme verstaan, zijn de leiders van de uiterste richtingen der socialistische groepen, en wellicht enkelen van de geldvorsten. Het is tegenwoordig algemeen mode, voor predikers, hoogleeraren en loonschrijvers, dit onderwerp te behandelen, en grootendeels maakten zij treurigen arbeid daarvan, die tot oordeelen bekwaam zijn. Dat de lieden die in de socialistische tusschenafdeelingen uitsteken, zich niet volkomen bewust zijn wat op het spel staat, blijkt duidelijk uit de plaats die zij innemen. Ware dit het geval, waren zij strenge, logische denkers, waren zij konsekwent, dan zou hun verstand hen reeds lang in het eene of het andere uiterste hebben gedreven.

Want het is een merkwaardig feit, dat de beide uitersten van het groote leger dat ons hier bezighoudt — hoewel, zooals gezegd, vereenigd door den gemeenschappelijken eisch dat de arbeid in het bezit van het zijne gesteld worde — toch in hun grondbeginselen betreffende het maatschappelijk leven en den tot bereiking van het doel te volgen weg, scherper tegenover elkan-der staan, dan ieder afzonderlijk staat tegenover den gemeen-

schappelijken vijand, de tegenwoordige maatschappij. Zij grondten zich op twee beginselen. De geschiedenis van de twist tusschen deze twee beginselen is schier van dezelfde beteekenis als de wereldgeschiedenis; en alle tusschenpartijen, ingesloten de steunpilaren der tegenwoordige maatschappij, berusten op een verdrag tusschen beiden. Het ligt dus voor de hand, dat een verstandelijke, diepgrijpende oppositie tegen de heerschende orde, van een dezer beide uitersten komen moet; want een oppositie uit andere bron, moet zich — verre van een revolutionair karakter te dragen — in wijzigingen van zulken oppervlakkigen aard uitputten dat zij geheel onbekwaam wordt, zalk een graad van opmerkzaamheid en belang op zich te trekken, als aan het moderne socialisme tegenwoordig geschonken wordt.

De beide bedoelde beginselen zijn gezag en vrijheid, en de namen der twee richtingen van de socialistische beweging, die zonder terughouding het een of het ander vertegenwoordigen, zijn staatssocialisme en anarchisme. Wie weet wat deze richtingen willen en hoe zij haar doel denken te bereiken, verstaat de socialistische beweging. Er is beweerd dat tusschen Rome en het verstand geen tusschenstation bestaat. Met hetzelfde recht kan men zeggen, dat tusschen staatssocialisme en anarchisme geen tusschenstation bestaat. Van uit het middenpunt van het socialistisch leger vloeien inderdaad bestendig twee stroommen, die het ter rechten en ter linkerzijde verzamelen; en zal het socialisme de overhand krijgen, dan bestaat de mogelijkheid, dat wanneer het scheidingsproces plaatsgevonden heeft en de bestaande orde tusschen de beide legers verbrijzeld is, de bitterste strijd nog dreigt. Dan zullen alle achtunen-mannen, alle vakvereenigers, alle arbeidsridders, alle landnationalisators, alle papiergeldmannen, in 't kort alle leden van de duizend en één verschillende bataillons van het groote arbeidersleger, hun oude posten verlaten hebben; zij nemen plaats aan de ééne of de andere zijde en de groote slag begint. Wat een eindelijke zegepraal der staatssocialisten beteekenen zal, en wat een eindelijke zegepraal der anarchisten te beduiden heeft — dit in 't kort uit te leggen is het doel van deze brochure.

Om dit evenwel met overleg te doen, moet ik vooraf het voor beiden gemeenschappelijk veld beschrijven, de kenmerken waardoor dezen zoowel als genen socialisten zijn.

De economische beginselen van het moderne socialisme zijn een logische afleiding van de door ADAM SMITH in de eerste hoofdstukken van zijn „W e a l t h o f N a t i o n s” nedergelegde theorie, namelijk dat de arbeid de ware maat van den prijs voorstelt. Maar nadat SMITH dit beginsel op de klaarste en nauwkeurigste wijze had geformuleerd, liet hij plotseling alle

verdere opheldering daarvan achterwege, om zich te wijden aan de beschrijving van datgene wat in werkelijkheid den prijs bepaalt, en aan het betoog van de heerschende goederenverdeeling. Sinds zijn tijd volgden schier alle staathuishoudkundigen zijn voorbeeld, daar zij hun opgave beperkten tot de beschrijving van de maatschappij, hoe zij is en hoe zij zich in haar industriële en commerciële gestalten vertoont. Het socialisme daarentegen breidt zijn opgave uit tot de beschrijving der maatschappij zooals zij wezen moet, en het vinden van de geschikte middelen om haar te maken tot hetgeen zij zijn moet. Een halve eeuw nadat SMITH het boven aangevoerde beginsel neerlegde, nam het socialisme het weer op, waar hij het had laten liggen, en terwijl het de logische gevolgtrekkingen er uit afleidde, maakte het ervan de hoeksteen eener nieuwe economische filosofie.

Deze arbeid schijnt onafhankelijk van elkander door drie mannen, behoorend tot drie verschillende volken, in drie talen verricht te zijn: door JOSIAH WARREN, een Amerikaan; PIERRE J. PROUDHON, een Franschman; KARL MARX, een Duitschen jood. Dat WARREN en PROUDHON zelfstandig en zonder vreemde hulp tot hun slotsom geraakten, is zeker; maar of MARX niet grootendeels PROUDHON voor zijn economische denkbeelden verplicht is, blijft een vraag. Hoe dit echter ook zij, MARX' voorstelling dezer ideeën was in zoo verschillend opzicht een voor hem eigenaardige, dat hij billijkerwijze aanspraak heeft op oorspronkelijkheid. Dat de arbeid van dit belangrijk driemanschap terzelfder tijd verricht werd, schijnt te toonen, dat het socialisme in de lucht zat, en dat de tijd rijp was en de ontwikkelingsvoorwaarden dezer nieuwe gedachtenrichting gunstig waren. Wat voorrang in tijd betreft, komt aan WARREN, den Amerikaan, de verdienste toe.

Van SMITH's leer, dat de arbeid de ware maatstaf van den prijs is, of zooals WARREN zeide, dat de kosten den juisten grens van den prijs voorstellen, maakten deze drie mannen de volgende afleidingen: dat het natuurlijk loon van den arbeid uit de opbrengst er van bestaat; dat dit loon of deze opbrengst de eenige rechtvaardige bron van inkomsten is. (Schenking, erfenis enz. natuurlijk buiten beschouwing gelaten); dat allen die een inkomen trekken uit eenige andere bron, het direkt of indirekt van het natuurlijke en rechtmatige arbeidsloon afnemen; dat dit proces van uitzuigerij gewoonlijk een dezer drie vormen aanneemt: huur, rente of winst; dat deze drie vormen de drieëenheid der woeker voorstellen, en eenvoudig verschillende handelwijzen zijn om schatting te heffen voor het vruchtgebruik van het kapitaal; dat, aangezien kapitaal niets is dan opgespaarde arbeid, die reeds zijn volle vergoeding vond, het vruchtgebruik

daarvan vrij moest zijn, krachtens de grondstelling dat de arbeid de eenige grondslag van den prijs is; dat iemand die kapitaal uitleent gerechtigd is het ten volle terug te ontvangen, zonder meer; dat de eenige grond waarom bankiers, aandeelhouders, grootgrondbezitters, fabrikanten en kooplieden in staat zijn den arbeid woeker af te persen, in het feit ligt dat zij onder bescherming staan van wettelijke voorrechten of monopolieën; en dat de eenige weg langs welken de arbeid kon worden verzekerd van het genot van zijn volle opbrengst of natuurlijk loon, te zoeken is in de vernietiging der monopolieën.

Hieruit is nu niet te verstaan dat WARREN, PROUDHON of MARX zich nauwkeurig van deze uitdrukkingwijze bediend heeft, of nauwkeurig dezen gedachtengang volgde, maar zij duiden bepaald genoeg het standpunt aan dat door alle drie ingenomen werd, evenals ook de wezenlijke kern van hun gedachte, tot aan de grenzen van hun overeenstemming. En opdat ik niet beschuldigd worde de houding en argumenten dezer mannen onjuist te hebben voorgesteld, is het geraden vooruit te verklaren, dat ik ze met omvattende blikken beschouwde en met het oogmerk een scherpe, levendige, bepaalde vergelijking mogelijk te maken mij aanmerkelijke vrijheden met hun gedachten heveroorloofd, terwijl ik ze naar eigen opvatting opnieuw ordende en mij menigmaal van een andere uitdrukking bediende, zonder hen intusschen — naar mijn overtuiging — in een punt valsch te hebben voorgesteld.

Bij dit punt — de noodzakelijkheid van de vernietiging der monopolieën — was het, dat hun wegen uiteenliepen. Zij zagen zich gedwongen rechts of links te gaan, het pad van het gezag of het pad der vrijheid te vervolgen. MARX sloeg ééne richting in; WARREN en PROUDHON de andere. Zoo ontstonden staats-socialisme en anarchisme.

Eerst alzoosocialisme, hetwelk kan worden beschouwd als het leerstelsel, dat alle menschelijke aangelegenheden onder de leiding van den staat wil stellen, zonder zich om persoonlijke voorkeur te bekommeren.

MARX, de grondlegger er van, kwam tot het besluit, dat de afschaffing der klassemonopolieën slechts bereikt kon worden, langs den weg van de centralisatie en vereeniging van alle industriële en commersiële belangen, alle voortbrengende en uitdeelende werkingen, in een monster-monopolie: den staat. De regeering moest bankier, fabrikant, landbouwer, vervoerder en handelaar worden en daarin geen mededinging dulden. Grond, werktuigen en alle middelen tot voortbrenging moesten onttrokken worden aan de handen van enkelen en tot eigendom der

gemeenschap gemaakt worden. Het individu kan slechts de te verbruiken voortbrengselen, maar nooit de voortbrengingsmiddelen bezitten. Een mensch kan zijn voedsel en zijn klederen zich toeëigenen, niet echter de naaimachine die zijn henden naait of de spade die zijn aardappelen delft. Produkt en kapitaal zijn werkelijk verschillende dingen 1); het eerste behoort het individu, het laatste de maatschappij. De maatschappij moet het haar behoorende kapitaal in zich opnemen, langs den vredelievenden weg wanneer het kan, langs den weg der omwenteling wanneer het moet. Eenmaal in het bezit daarvan, moet zij het naar het meerderheidsbeginsel door haar orgaan, den staat, regeeren, het tot voortbrenging en verdeling besteden, alle prijzen bepalen naar de daarbij in aanmerking komende hoeveelheid arbeid, en de gansche bevolking aan het werk zetten in haar werkplaatsen, op haar landerijen, in haar winkels, enz. De natie moet veranderd worden in een reusachtige bureaucratie en ieder individu in een staatsbeambte. Alles moet gedaan worden op grond van het kostenbeginsel, daar voor de menschen geen drijfveer meer bestaat om uit zich zelf voordeel te behalen. Omdat het den individuen niet veroorloofd is kapitaal te bezitten, kan niemand dat anderen geven, niet eens zichzelf. Iedereen wordt loonarbeider en de staat de eenige werkgever. Wie niet voor den staat wil arbeiden moet verhongeren, of — wat waarschijnlijker is — komt in de gevangenis. De handelsvrijheid moet volkomen ophouden. De concurrentie moet uitgeroeid worden. Iedere industriële en commerciële werkzaamheid moet zich oplossen in een onafzienbaar, monsterachtig, alles-omvattend monopolie. Het monopolie wordt het geneesmiddel tegen monopolien.

Van dien aard is het huishoudelijk program van het staats-socialisme, zooals het ontleend is aan MARX. Op de geschiedenis van

---

1) Een vriend wien ik dit manuscript ter inzage zond en die in hoofdzaak er mee overeenstemt, maakte de tegenwerping, dat de hier aan MARX toegeschreven onderscheiding tusschen kapitaal en produkt niet door hem zelf gemaakt is, hoewel zij door zijn aanhangers overeind gehouden wordt. Naar mijn meening kan zij aan MARX zelf worden toegeschreven. Zij is in den eigenlijken grondarbeid van zijn ekonomisch stelsel bevat, in zijn verklaring van de beide vormen van waren-omloop, waarbij hij onderscheidt: waren-geld-waren en geld-waren-geld. Om misverstand te voorkomen diene de opmerking, dat niet wordt verondersteld, dat MARX die onderscheiding op moreele overwegingen gegrond heeft, maar dat hij haar eenvoudig hield voor een ekonomische noodzakelijkheid.

den wasdom en vooruitgang ervan, kunnen wij hier niet ingaan.

Welke andere toepassingen uit dit gezags-beginsel voortvloeien, wanneer het eenmaal in den huishoudelijken kring opgenomen is, ligt voor de hand. Het beteekent de absolute contrôle van allen persoonlijken handel, van de zijde der meerderheid. Het recht dezer contrôle wordt door de staatsocialisten tegenwoordig reeds erkend, hoewel ze veronderstellen dat in werkelijkheid aan het individu grootere vrijheden zullen veroorloofd zijn, als waarin het zich thans verheugt. Doch die zullen hem slechts veroorloofd zijn, hij kan er geen aanspraak op maken als op een recht. Er zullen geen rechten meer zijn, alleen voorrechten. Zooveel vrijheid in ieder geval bestaan zou, zou slechts berusten op verdraagzaamheid en ieder oogenblik kunnen worden afgenomen. Grondwettelijke waarborgen zullen tot niets nuttig zijn. In de grondwet van een socialistischen staat is slechts één artikel: „Het recht der meerderheid is absoluut”.

De bewering der staatsocialisten dat dit recht niet zal worden aangewend, in zaken die het individu in enge, persoonlijke levensverhoudingen aangaan, wordt door de geschiedenis der regeeringen niet staande gehouden. Steeds lag het in den aard der macht, zich te vermeerderen, haar kring te verwijden, de haar gestelde grenzen te overschrijden; en waar het streven daartoe niet plaatsvond, waar het individu niet genoodzaakt werd, zijn rechten angstvallig te bewaken, verdwijnt de individualiteit meer en meer en wordt de regeering of de staat alles in alles. Contrôle brengt van zelve verantwoordelijkheid mee. Onder het stelsel van het staatsocialisme, dat de maatschappij verantwoordelijk stelt voor de gezondheid, de welvaart en de beschaving van de individuen, spreekt het dus vanzelf, dat de maatschappij onder de uitdrukking der meerderheid, steeds meer de voorwaarden voor gezondheid, welvaart en beschaving zal moeten voorschrijven, en op die wijze aan de individueele onafhankelijkheid en tevens aan het gevoel van individueele verantwoordelijkheid afbreuk doen en ze eindelijk geheel verstoren moet.

Wat nu ook de staatsocialisten beweren of ontkennen, wanneer hun stelsel toegepast wordt, is het veroordeeld tot een staatsgodsdienst te voeren, in de kosten waarvan allen moeten bijdragen en voor wiens altaar allen moeten knielen; tot een staatschool voor geneeskunde, door welke geneesheeren de zieken zonder onderscheid moeten worden behandeld; tot een staatsstelsel van gezondheid, dat voorschrijft wat allen moeten eten en drinken, hoe zij zich moeten kleeden en wat zij doen en laten moeten; tot een staatswetboek voor de zeden, dat zich niet tevreden stelt met bestraffing der misdaad, maar ook tracht te onderdrukken wat door de meerderheid laster genoemd wordt;

tot een staatsonderwijs, dat alle particuliere scholen en universiteiten verbiedt; tot een staatskinderkamer, waarin alle kinderen gemeenschappelijk op regeeringskosten moeten worden opgevoed; en eindelijk tot een staatshuisgezin, om te beproeven, wetenschappelijke menschenteelt in te voeren, naar welker regelen het geen man of vrouw veroorloofd is kinderen te hebben wanneer den staat het verbiedt, en geen man of vrouw weigeren kan kinderen te hebben wanneer de staat het verlangt. Zoo zal het gezag zijn top en het monopolie zijn grootste machtsontwikkeling bereiken.

Van dien aard is het ideaal der logisch denkende staats-socialisten, dat is het doel aan het eind van den door MARX ingeslagen weg.

Volgen wij thans WARREN en PROUDHON, die den anderen weg gingen — het pad der vrijheid.

Dit voert ons tot het anarchisme, dat genoemd kan worden het stelsel, dat alle menschelijke aangelegenheden onder de leiding van individuen of vrijwillige groepen brengen wil, en den staat wil afschaffen.

Toen WARREN en PROUDHON bij hun zoeken naar gerechtigheid voor den arbeid, stieten op het beletsel van de klasse-monopoliën, zagen zij dat deze monopoliën berustten op het beginsel van het gezag, en kwamen zij tot het besluit dat geen versterking van het gezag en daaruit voortvloeiende uitbreiding van het monopolie noodig was, maar een volkomen ontworteling van het gezag en de onverkorte erkenning van het tegenovergesteld beginsel, de vrijheid, met de daaruit voortspruitende uitbreiding der concurrentie. Zij zagen in de concurrentie de vereffenende macht tusschen de prijzen en de arbeidskosten der voortbrenging. Daarin stemden zij overeen met alle staatshuishoudkundigen. De vraag bood zich alsdan natuurlijkerwijze aan, waarom de prijzen niet tot de arbeidskosten af dalen; hoe er nog andere inkomsten dan uit arbeid mogelijk zijn; in één woord waardoor woekeraars, pacht-, rente- en winsttrekkers bestaan. Het antwoord liet zich vinden in de tegenwoordige eenzijdigheid der concurrentie. Men werd gewaar dat het kapitaal de wetgeving zoo gehandhaafd had, om de meest onbepaalde concurrentie in de bijbrenging van produktieven arbeid te bereiken, ingevolge waarvan de loonen op den hongergrens gehouden worden, of zoo dicht daarbij als mogelijk is; dat zeer sterke concurrentie vergund is in de bijbrenging van verdeelenden arbeid, of de arbeid der handelsklasse, zoodat deze niet de prijzen der waren, maar wel de werkelijke winsten van den koopman op één punt blijven houden, dat een rechtvaardig

loon voor zijn arbeid eenigermate nabijkomt; dat echter bepaald geen concurrentie geoorloofd is in de bijbrenging van kapitaal, op de medewerking waarvan produktieve en verdeelende arbeid voor de werkzaamheid van voordeelaanbrengend handelen aangewezen zijn, ingevolge waarvan pacht, huis- en grondrente en winst van fabrikanten aan gepatenteerde waren op een zoo hoog punt gehouden worden als de nood van het volk gedooft.

Na deze ontdekking beschuldigden WARREN en PROUDHON de staathuishoudkundigen van vrees voor hun eigen leer en de Manchestermannen van inkonsekwentie. Zij beschuldigden hen, de vrije mededinging der arbeiders onder elkander te begunstigen, om hun loonen maar omlaag te drukken; terwijl zij de vrije mededinging der kapitalisten onder elkander om hun woeker te verminderen tegenwerkten. „Laat maar waaien” was zeer goede soep voor de gans „Arbeid”, maar zeer slechte voor den ganserik „Kapitaal”. Maar hoe deze inkonsekwentie op te lossen, hoe dien ganserik met dezelfde soep te bedienen, het kapitaal tot den kostenden prijs of woekervrij in den dienst van handel en arbeid te stellen? — Dat was het vraagstuk.

Zoals wij zagen loste MARX het op door de verklaring, dat het kapitaal een van het produkt werkelijk onderscheiden zaak is, dat het de maatschappij toebehoort, en bijgevolg door haar in beslag genomen en in het belang der gemeenschap aangewend moet worden. PROUDHON dreef den spot met deze onderscheiding tusschen kapitaal en produkt. Hij beweerde dat kapitaal en produkt geen verschillende soorten van rijkdom zijn, maar met elkander afwisselende toestanden of werkingen er van; dat alle rijkdom onderworpen is aan een gedurige verandering van kapitaal in produkt en omgekeerd — een tot in het oneindige zich herhalend proces; dat kapitaal en arbeid slechts maatschappelijke beteekenis hebben; dat hetgeen in de handen van den een produkt is, in de handen van een ander onmiddellijk in kapitaal verandert, en omgekeerd; dat wanneer slechts één mensch op de wereld ware, alle rijkdom kapitaal en produkt tegelijk zou zijn; dat de opbrengst van A's arbeid zijn produkt is, en aan B. verkocht, B's kapitaal wordt (uitgenomen wanneer B. een niet-produktieve gebruiker is, in welk geval het eenvoudig verkwiste rijkdom is en buiten huishoudelijke beschouwing blijft); dat een stoommachine evengoed produkt is als een jas, en dat een jas evengoed kapitaal is als een stoommachine; en dat dezelfde wetten van billijkheid het bezit van allen beheerschen.

Op deze en andere gronden wezen PROUDHON en WARREN alle ontwerpen, zooals het inbeslagnemen van het kapitaal door de maatschappij, af. Maar hoewel zij de inbezitneming door de maatschappij van het kapitaal verwierpen, streefden zij toch

naar het maatschappelijk maken van zijn uitwerkingen, terwijl zij het vruchtgebruik ervan allen ten goede wilden laten komen in plaats van zooals tegenwoordig, uitsluitend aan enkelen ten koste van velen. En toen het licht voor hen opging, zagen zij dat dit bereikt kan worden door het kapitaal ondergeschikt te maken aan de natuurlijke wet der mededinging, waardoor de prijs van zijn vruchtgebruik verminderd wordt tot de kosten, dat is op de aan de handhaving en overbrenging er van verbonden uitgaven. Zij ontplooiden het vaandel van volstrekten vrijhandel, in het eigen land en met vreemde landen, terwijl de logische uitvoering der Manchesterleer, „laat maar waaien” de algemeene regel werd. Onder dit vaandel begonnen zij hun strijd tegen de monopolieën, zoowel het alles omvattend monopolie der staats-socialisten als de verschillende klassenmonopolieën van tegenwoordig.

Onder de laatsten zijn vier hoofdsoorten te onderscheiden: het geldmonopolie, het grondmonopolie, het tariefmonopolie en het patentmonopolie.

Om zijn slechte werking beschouwden zij in de eerste plaats het, geldmonopolie, dat bestaat uit het door de regeering aan bepaalde personen, of aan personen die zich in het bezit van bepaalde soorten eigendom bevinden, gegeven voorrecht om het circulatiemiddel te scheppen — een voorrecht, dat tegenwoordig in Amerika wordt afgeperst door een nationale belasting van 10 percent, waarmee alle andere personen belast worden, die een circulatiemiddel willen scheppen, en door een wet, die het vervaardigen van als circulatiemiddelen dienende biljetten tot een misdad deed stempelt. Er wordt beweerd dat de bezitters van dat voorrecht de pacht, rente en prijs controleeren — de eerste direct, de beide laatsten indirekt. Maar, zeggen PROUDHON en WARREN, stond het bedrijf van bankier, dan iedereen vrij, zou de daaruit voortvloeiende concurrentie zoo scherp worden, dat langzamerhand de prijs van geldleenen verminderd zou worden tot de arbeidskosten, die minder dan drie vierden van één procent bedragen, volgens de statistiek. In ieder geval zouden de duizenden, die tegenwoordig door de verderfelijke hooge rente, die zij betalen moeten voor het in handelsondernemingen noodige geld, worden teruggeschrikt, hun hindernissen uit den weggeruimd zien. Wanneer zij eigendom hebben, dat zij niet door verkoop in geld willen omzetten, dan zal een bank het als zekerheid voor een leening tegen minder dan één percent opnemen. Wanneer zij geen eigendom hebben, maar zijn zij vlijtig en eerlijk, dan zullen zij gewoonlijk in staat zijn hun eigen biljetten door een genoegzaam aantal bekende en tot betalen geschikte lieden te laten endosseeren; en door die biljetten zal

het hun mogelijk zijn onder dergelijke gunstige voorwaarden van een bank geld ter leen te krijgen. Zoo valt de rente. In werkelijkheid zullen de banken geheel geen kapitaal uitleenen, maar hun zaak veel meer drijven door het kapitaal van hun klanten, en deze zaak zal eenvoudig bestaan uit het ruilen van het bekende en verweg beschikbare krediet der banken, tegen het onbekende en niet beschikbare maar eveneens solide krediet der klanten, waarom een belasting van minder dan één percent wordt geheven, niet als rente voor het vruchtgebruik van het kapitaal, maar als eisch voor den aan de zaak verbonden arbeid. De mogelijkheid zonder veel bezwaar kapitaal te krijgen, zou een hooge vlucht geven aan den handel, en een voorbeeldeloze navraag om arbeid tengevolge hebben — een navraag die het aanbod steeds zou overtreffen, wat juist het tegenovergestelde is van den tegenwoordigen toestand der arbeidsmarkt. Dan zal men de verwezenlijking zien van de woorden van RICHARD COBDEN, dat wanneer twee arbeiders één werkgever naloopen de loonen dalen, doch dat wanneer twee werkgevers één arbeider naloopen de loonen stijgen. De arbeid zal dan in staat zijn loon te bepalen, en zich bijgevolg van zijn natuurlijk loon, de volle opbrengst, verzekeren. Zoo zal dezelfde slag, die de rente doet vallen, het loon verhoogen. Maar dat is niet alles. Ook de winst zal vallen. Want de handelsmannen zullen — in plaats van tot hoogen prijs op krediet in te koopen — van de banken geld leenen voor minder dan één percent, hun inkoopen tegen gereed geld doen voor lagen prijs, en de prijzen van hun waren aanmerkelijk verminderen. En buitendien zal de huishuur verdwijnen. Want niemand, wien het mogelijk is tot één percent kapitaal op te nemen waarmee hij zichzelf een huis kan bouwen, zal er toe komen aan een huisheer huur te betalen die hooger is. Van zulk een ingrijpenden aard is de voorstelling, die PROUDHON en WARREN zich maken, van de eenvoudige afschaffing van het geldmonopolie.

Als tweede in rang komt het grondmonopolie in aanmerking, waarvan de slechte werking in hoofdzaak gevoeld wordt in landen die uitsluitend landbouw drijven, zooals Ierland. Dit monopolie bestaat in de afpersing van bezit rechten door de regeering, die niet berusten op persoonlijk gebruik en benutting. Het was voor WARREN en PROUDHON duidelijk, dat zoodra de menschen geen bescherming meer vinden buiten de persoonlijke bebouwing van den grond, de grondrente wegvalt en de woeker een steun meer verliest.

Ten derde het tariefmonopolie, dat bestaat in de vordering der tot hooge prijzen en onder ongunstige verhoudingen plaatsvindende voortbrenging, terwijl het diegenen met een belasting

straf, welken de tot lage prijzen en onder gunstige verhoudingen gedreven voortbrenging steunen. Dit monopolie maakt niet zoozeer de arbeid schatplichtig aan het vruchtgebruik van het kapitaal, als het misbruik ervan, en het hieruit voortvloeiend kwaad onderscheidt zich dienovereenkomstig van den gewonen woeker. De afschaffing van dit monopolie zou een groote prijsvermindering van alle belaste waren tengevolge hebben, en de daaruit voortvloeiende besparing ten gunste van den arbeider, die deze waren gebruik, ware een schrede verder in de richting om den arbeider zijn natuurlijk loon, de volle opbrengst, te verzekeren. PROUDHON gaf echter toe, dat de afschaffing van dit monopolie, zoolang het geldmonopolie nog bestaat, een wreede maatregel zou zijn die slechte gevolgen zou hebben; ten eerste omdat het uit het geldmonopolie voortvloeiend kwaad van geldgebrek verergeren zou, tengevolge van het door het overwicht van invoer boven uitvoer bepaalde uitvloeien van geld uit het land; en ten tweede omdat die arbeiders welke tegenwoordig een onderkomen vinden in de beschermde takken van nijverheid ontslagen en aan de ellende prijsgegeven zouden worden, zonder het voordeel van de onleschbare aanvraag om arbeid, welke door een rechtvaardig geldsysteem zou worden meegebracht.

Vrijheid tot het bijbrengen van circulatiemiddelen in het eigen land, waardoor geld en arbeid ontstaat in rijke hoeveelheid — daarop drong PROUDHON aan, als op een den vrijhandel met vreemde landen vooropgaande voorwaarde.

Ten vierde het patentmonopolie, dat uitvinders en schrijvers gedurende een toereikende tijdsruimte tegen alle mededinging behoedt, om hen in staat te stellen van het volk een ver den arbeid van hun diensten overtreffende betaling te eischen; in andere woorden, dat bepaalde menschen gedurende een bepaalden tijd een eigendomsrecht op natuurwetten geeft, en hen dus ook de macht verleent om anderen schatplichtig te maken voor het vruchtgebruik van dezen natuurlijke rijkdom, die voor allen evengoed toegankelijk moest zijn. De afschaffing van dit monopolie zou hen die er voordeel van trekken een heilzame vrees voor mededinging inboezemen, waardoor zij zich tevreden zouden stellen met een vergoeding voor hun diensten, die gelijk is aan die welke andere arbeiders genieten, en die zij zich konden verzekeren, door hun voortbrengselen en werken van den aanvang af ter markt te brengen, tegen een zoo matigen prijs, dat de concurrentie in geen hooger grad werd opgewekt als door andere ondernemingen.

De uitvoering van het economisch program, dat in de verstorening dezer monopolien en de vervanging daarvan door de meest vrije concurrentie zijn top bereikte, voerde de vertegen-

woordigers ervan tot de waarneming van het feit, dat hun geheele beschouwing berustte op een grondstelling, namelijk op het beginsel van de vrijheid van het individu, op het recht van zelfregeering over zijn persoon, zijn voortbrengselen en zijn aangelegenheden, en het recht van verzet tegen het gezag van anderen. Evenal het id e van onteigening der individuen en toe igening van het kapitaal door de regeering, MARX op den weg, voerde die eindigt met de vergoding van de regeering en de ontkenning van het individu, voerde het denkbeeld van de onteigening der onder regeeringsbescherming staande monopoli en en der algemeenmaking van het vruchtgebruik van het kapitaal WARREN en PROUDHON op den weg, die eindigt met vergoding van het individu en ontkenning der regeering. Wanneer het individu het recht tot zelfregeering heeft, is alle vreemde regeering tyrannie. Daaruit volgt de noodzakelijkheid van de afschaffing van den staat. Dat was de slotsom waartoe WARREN en PROUDHON zich verplicht zagen, en die zij tot grondslag maakten van hun staatkundige filosofie. Het is de leer, welke PROUDHON met den naam Anarchisme noemde, een aan het Grieksch ontleend woord, dat niet noodzakelijk, zooals algemeen aangenomen wordt, afwezigheid van orde beteekent, maar afwezigheid van heerschappij. De anarchisten zijn eenvoudig onverschrokken JEFFERSON'sche democraten. Zij gelooven, dat „die regeering de beste is, die het minste regeert”, en dat die het minste regeert in 't geheel geen regeering is. Zij ontzeggen aan alle door dwangbelastingen overeind gehouden regeeringen, het recht zelfs tot eenvoudig politietoezicht op den persoonlijken eigendom. Bescherming, zoolang die noodzakelijk moge zijn, beschouwen zij als een zaak, die door vrijwillige samenwerking ter zelfverdediging te bereiken is, of als een waar, die als iedere andere waar betrokken wordt van hen, die de beste artikelen tegen den laagsten prijs leveren. Naar deze opvatting is het reeds een aanranding van het individu, wanneer men het belast om het tegen aanranding te beschermen, terwijl het deze bescherming niet verlangt. En zij veronderstellen verder, dat alle bescherming overbodig zal zijn, zoodra eenmaal door verwezenlijking van hun economisch program de armoede — en daarmee de misdaad — uit de wereld geruimd zijn. De gedwongen belasting is in hun oogen het levensbeginsel van alle monopoli en, en zij houden de lijdelijke tegenstand tegen den belastingontvanger, wanneer de tijd gekomen is, voor  en der werkzaamste middelen ter bereiking van hun doel.

Hun houding ten opzichte van deze vraag is de sleutel voor hun houding tegenover alle andere vragen van politieken of maatschappelijken aard. Zoover het in godsdienstzaken hun

eigen beschouwingen betreft, zijn zij atheïstisch, want zij zien het godsgezag en de godsdienstige wijding der zedeleer aan voor het hoofdvoorwendsel der bevoorrechte klassen tot uitoefening van menschelijk gezag. „Wanneer God bestaat” zegt PROUDHON „is hij de vijand van den mensch”. En tegenover VOLTAIRE'S beroemd woord: „Wanneer er geen God bestond moest er een uitgevonden worden”, stelde de groote russische nihilist MICHEL BAKOENINE de antigodsdienstige spreuk: „Wanneer God bestond moest men hem afschaffen”. Maar hoewel de anarchisten de godsdienstige heerschappij verwerpen, omdat zij daarin een tegenspraak van het anarchisme zien, erkennen zij toch de vrijheid, om daaraan te gelooven. Zij bestrijden konsekwent iedere verkorting der godsdienstige vrijheid.

Terwijl zij het recht van het individu zijn eigen priester te zijn, of zijn eigen priester te kiezen, hoog houden, erkennen zij tevens ieders recht zijn eigen geneesheer te zijn of zijn eigen geneesheer te kiezen. Geen monopolie in de theologie, en geen in de geneeskundige. Algemeene mededinging van geestelijke of geneeskundige raad moet staan of vallen naar eigen waarde of onwaarde. En niet alleen in de geneeskunde, ook op het gebied der gezondheidsleer moet hetzelfde beginsel van vrijheid worden aangewend. Het individu mag niet alleen voor zichzelf beslissen, wat hij doen moet om gezond te worden, maar ook wat hij doen moet om gezond te blijven. Geen vreemde macht heeft het recht hem voor te schrijven, wat hij eten en drinken moet, waarmee bij zich moet kleeden en wat hij moet doen en laten.

Ook ligt het niet in het anarchistisch plan, een zedewet te geven, die het individu zich tot richtsnoer nemen moet. „Bekommer u om uw eigen zaken” is zijn eenige zedewet. Inmenging in de zaken van anderen is een misdaad, en de eenige misdaad, en mag als zoodanig op behoorlijke wijze teruggewezen worden. In overeenstemming met deze beschouwing, stellen de anarchisten alle pogingen in het werk om de laster te onderdrukken, als misdadig. Zij zien in de vrijheid, zoowel als in de daaruit voortvloeiende algemeene welvaart, het zekerste middel tegen alle laster. Maar zij erkennen het recht van den dronkaard, den speler, de woesteling, de deern, hun eigen levenswandel te volgen, totdat zij uit vrije verkiezing besluiten dien te verlaten.

Betreffende de verzorging en opvoeding der kinderen zullen de anarchisten evenmin de kommunistische kinderkamers der staatsocialisten inrichten, als het tegenwoordige kommunistische openbare schoolsysteem in stand houden. De min en onderwijzer moeten evenals de arts en de priester vrijwillig worden gekozen, en hun diensten moeten worden beloond door hen die ze noodig heb-

ben. Ouderlijke rechten mogen niet worden aangetast, en ouderlijke verantwoordelijkheid mag niet op de schouders van anderen worden gelegd.

Zelfs in een zoo teedere aangelegenheid, als de verhouding der geslachten, schrikken de anarchisten niet terug voor de aanwending van hun beginsel. Zij erkennen het recht van iederen man en van iedere vrouw, of van ieder aantal mannen en vrouwen, elkander voor zoo langen of korten tijd lief te hebben als zij kunnen, willen of mogen. Wettelijke echt en echtscheiding zijn voor hen even groote ongerijmdheden. Zij zien een tijd komen, waarin ieder individu — man of vrouw — voor zichzelf zal zorgen, en waarin ieder een eigen onafhankelijke woning zal bezitten — hetzij een huis of een gedeelte in een huis met anderen; een tijd waarin de liefdesverhoudingen tusschen deze zelfstandige individuen zoo veelvormig zullen zijn als hun neigingen en keurverwantschappen; en waarin de in die verhoudingen geboren kinderen uitsluitend zullen behooren aan de moeders, tot zij oud genoeg zullen zijn om aan zichzelf te behooren.

Dit zijn de hoofdtrekken van het anarchistisch maatschappelijk ideaal. Er heerscht een groote verscheidenheid van meening onder de aanhangers er van, over de beste middelen om het te verwezenlijken. Gebrek aan ruimte verbiedt hier de behandeling van dat deel van het onderwerp. Ik wensch slechts de opmerksaamheid te vestigen op het feit, dat het een ideaal is, hetwelk geheel onvereinigbaar is met dat van kommunisten, die zich ten onrechte anarchisten noemen, terwijl zij toch terzelfdertijd een soort archisme voorstaan, even dwingend als dat der staats-socialisten. En het is een ideaal, dat evenmin kan worden bevorderd door de onteigening, zooals JOHN MOST en KROPOTKINE aanbevelen, als het kan worden gestuit door den bezem van den rechter PARTINGTON die hen tot gevangenisstraf veroordeelt; een ideaal dat de Chicagoër martelaren, door hun dood aan de galg voor de gemeenschappelijke zaak van het socialisme, veel meer hebben bevorderd dan door hun betreuenswaardig aanprijzen van het geweld gedurende hun leven en in naam van het anarchisme als revolutionaire handeling en het gezag als wapen van de nieuwe maatschappelijke orde: De vrijheid is voor de anarchisten tegelijk doel en middel, en zij treden alles vijandig tegemoet, waardoor zij wordt bedreigd.

Sinds deze brochure geschreven werd, kwam mij in een parijsch blad een artikel onder de oogen van ERNEST LESIGNE, hetwelk hetgeen ik beproefde uiteen te zetten, samenvat in een reeks zoo treffende tegenstellingen, dat ik niet kan nalaten, het hier ten besluit weer te geven:

Er zijn twee soorten socialisme.

Het ééne is kommunistisch, het andere solidair.

Het ééne wil gezag, het andere wil vrijheid.

Het ééne is bovennatuurlijk, het andere wezentlijk.

Het ééne berust op geloof, het andere op wetenschap.

Het ééne is gemoedelijk, het andere terugkaatsend.

Het ééne is afbrekend, het andere opbouwend.

Beiden streven naar de grootstmogelijke welvaart voor allen.

Het ééne tracht het geluk van allen te grondvesten, het andere ieder in staat te stellen op zijn eigen wijze gelukkig te zijn.

Het eerste beschouwt de staat als een maatschappij van een bijzonder samenstel, een schepping God's die buiten en boven de maatschappij staat, met bijzondere rechten en met de bevoegdheid onbepaalde gehoorzaamheid te eischen; het tweede beschouwt den staat als een vereeniging gelijk iedere andere, gewoonlijk slechter bestuurd dan anderen.

Het eerste roept de oppermacht van den staat uit, het tweede verwerpt alle macht.

Het eerste wil alle monopolien in de handen van den staat stellen; het tweede verwerpt alle monopolien.

Het eerste wil de beheerschte klasse tot heerschende maken; het andere wenscht alle klassen ter zijde te stellen.

Beiden verklaren dat de tegenwoordige orde der dingen niet kan voortduren.

Het eerste beschouwt de revolutie als een onafwijsbaren vorm der evolutie; het tweede leert, dat slechts onderdrukking de evolutie verandert in revolutie.

Het eerste gelooft aan een omwenteling.

Het tweede weet, dat maatschappelijke vooruitgang zal voortspuiten uit de vrije handeling der individuen.

Beiden erkennen dat wij aan den aanvang van een nieuw tijdperk der geschiedenis staan.

Het ééne wenscht dat er nog slechts proletariërs zijn.

Het andere wenscht dat er geen proletariërs meer zijn.

Het eerste wil ieder alles ontnemen.

Het tweede wil ieder in het bezit van het zijne laten.

Het eerste wil ieder onteigenen.

Het tweede wil ieder eigenaar maken.

Het ééne zegt: „Doe wat de regeering wil”.

Het andere zegt: „Handel naar eigen goedvinden”.

Het eerste dreigt met dwang.

Het laatste belooft vrijheid.

Het ééne maakt den burger tot onderdaan van den staat.

Het andere maakt den staat tot dienaar van den burger 1).

1) Mij onduidelijk: wie kan het oplossen? Vertaler.

Het eene verklaart de noodzakelijkheid van de smart die met de geboorte der nieuwe wereld samengaat.

Het andere verklaart de smarteloosheid van allen waren vooruitgang.

Het eene stelt vertrouwen in den maatschappelijken oorlog.

Het andere vertrouwt slechts op de werken der vrede.

Het eene tracht te bevelen, te regelen, te heerschen.

Het andere wil het minimum van het bevel, regeling en heerschappij bereiken.

Het eerste zal de vreeselijkste reactie ten gevolge hebben.

Het tweede opent een onbegrensden gezichtseinder aan den vooruitgang.

Het eerste zal feilen, het tweede zal doordringen.

Beiden streven naar gelijkheid.

Het eene door te hoog staanden naar omlaag te rukken.

Het tweede door te laag staanden op te richten.

Het eene ziet gelijkheid in het gemeenschappelijk juk.

Het andere wil de gelijkheid der volkomen vrijheid.

Het eene is onverdraagzaam, het andere verdraagzaam.

Het eene schrikt af, het andere bemoedigt.

Het eerste wil ieder onderrichten.

Het tweede wil ieder in staat stellen zichzelf te onderrichten.

Het eerste wil ieder onderhouden.

Het tweede wil ieder in staat stellen zichzelf te onderhouden.

Het eene zegt:

De grond aan den staat.

De mijn aan den staat.

De werktuigen aan den staat.

Het voortbrengsel aan den staat.

Het tweede zegt:

De grond aan den bebouwer.

De mijn aan den mijnwerker.

De werktuigen aan den arbeider.

Het voortbrengsel aan den voortbrenger.

Er zijn slechts deze beide soorten socialisme.

Het eene is de kindschheid van het socialisme; het andere zijn mannelijke leeftijd.

Het eene is reeds het verleden; het andere is de toekomst.

Het eene zal plaats maken voor het andere.

Tegenwoordig moet ieder zich voor een dezer beide vormen van socialisme verklaren, of erkennen dat hij geen socialist is.

Men werke algemeen voor en ieder teekene in op

De Toekomstmaatschappij,

NAAR HET FRANSCH

VAN

Jean Grave.

Dit werk verschijnt bij den uitgever dezes in ongeveer 12 afleveringen van 32 bldz. à 10 cts. per afl. fr. p. p. 12 cts.

De goede reputatie, verkregen door de uitgave van JEAN GRAVE'S „DE STERVENDE MAATSCHAPPIJ EN DE ANARCHIE”, van schrijver, vertaler en uitgever, maakt iedere aanbeveling overbodig.

Nog steeds is bij den uitgever dezes de intekening opengesteld op:

De Anarchisten.

EEN TAFEREEL UIT HET EIND VAN DE 19^E EEUW.

NAAR HET DUIJSCH VAN

JOHN HENRY MACKAY.

In 12 afl. à 10 ct. fr. p. p. 12 ct.

Compleet ingenaaid f1.30 — Gebonden f1.60
(franco 10 ct. meer)

Woorden van een Opstandeling.

DOOR

P. KROPOTKINE.

Dit prachtige werk van den zoo bekenden schrijver behoort door ieder gelezen te worden. Wij geven elk hiertoe de gelegenheid door het verkrijgbaar te stellen in afl., die ieder voor zich in afzonderlijk geheel vormen; tegen den prijs van 2 ct. per ex. (enkele van 32 bldz. zullen 5 ct. kosten. Daar wij ze hoofdzakelijk als propagandageschriften wenschen uitgegeven, stellen wij verkrijgbaar de 50 ex. 75 ct. 100 ex. f1.—. Voor buiten plus de portkosten.

In het voorwoord van de „Verovering van het brood” zegt Réclus; dat genoemd werk eigenlijk een vervolg is van „De Woorden van een Opstandeling.”